

מראי מקומות- בבא בתרא קי"ד

דהיכא שיש עליו שם עד פסול הוא מלהיות דיין, אבל תוס' הבין בפי' הרשב"ם דהחסרון הוא מצד הועמדו בפועל [וע' ברמב"ן, ומדבריו משמע קצת דס"ל דרך הטעם של תוס' שייך הפסול רק במעיד, אבל לפי טעם של הרשב"ם שפיר שייך הפסול גם בעד הרוואה, וי"ל דס"ל כהקד"ש]. וכ' הרמב"ן בשם י"מ דמה דאין עד נעשה דיין הוא גופא נלמד מהא דאמר ר' יהודה לעיל דמביום הנחילו את בניו למדין דביום אתה מפיל נחלות ואי אתה מפיל נחלות בלילה, לומר שאם ראו בלילה שוב אינו מפיל נחלות לעולם, משום דהו"ל עד, וש"מ דאין עד נעשה דיין. אלא דהק', דלפי הרבנן (בסנהדרין) דלמדין מהא דרבה בר חנינא דתחלת דין ביום, הא דאין עד נעשה דיין מנא להו. ות' דהם למדין מהא דא' בסנהדרין (לג:) לענין עידי נפשות, דהדין הוא דעד לא יענה אפי' לזכות, וה"ה לדיני ממונות, דכל שאינו כשר לזכות בדיני נפשות פסול גם לדיני ממונות. וכיון דהעד אינו עונה כלל, אין הוא עצמו נעשה דיין. ומה שיכולים הדיינים לדון ע"פ ראייתם (עכ"פ ביום), אף דלכא' אין עד נעשה דיין, כ' הפלפולא חריפתא (ב', ו') שהוא משום דאין כאן עדות כלל, ולכן לא שייך הטעם דהזמה, ולא ועמדו, דטעמים אלו לא שייכים אלא היכא דיש כאן עדות, ואי"ז עדות.

(ג) איתמר קנין עד אימתי חוזר- כ' הרמב"ן (עמוד ב') "והוי יודע שלא אמרו שחוזר כל זמן שעוסקין באותו ענין אלא בקנין סודר, אבל בשאר כל הקנינים, מכיון שקנה, שוב אינו יכול לחזור בו... אע"פ שר"ת ז"ל כ' בספר הישר שהוא הדין למשיכה ושאר הקנינים, אינו נכון. אבל הרב ר"י הנשיא אלברגלוני ז"ל כ' שיש אומרים שלא אמרו אלא במתנת שכיב מרע במקצת, דכל שעתא מידק דייק ויהיב והדר ב' עד דמסלקי מענינא לענינא, אבל בבריא לא מצי למיהדר ב' כלל אלא בתוך כדי דבור, וכו'". אולם הרמב"ן כ' דהדעת נוטה לומר שהוא דוקא בקנין סודר, דסתם נאמרה, ולכן אינו משמע דמירי בקנין שכיב מרע דוקא. ומה דשאני קנין סודר משאר קנינים, כ' הרא"ש (ה') "כי כן דרך לקיים כל דבר פתאום, מקיימין אותה

(א) אבל בלילה, אפי' שלשה כותבין ואין עושין דין- פ' הרשב"ם, דכיון דבלילה ראו, אינן יכולים לדון אא"כ אחרים באים בפניהם למחר, שהרי אינם יכולים לדון על מה שראו בלילה. ואין שייך כאן לומר דלא תהא שמיעה גדולה מראי', דההיא ראי' לא חשבינן לה כעדות שהועד בפניהן אלא היכא שראו בשעה שיכולין לעשות הדין, אבל היכא דראו בשעה שאין יכולין להיות דיינים, כגון בלילה, ההיא ראי' ראיית עדים היא שרואים בדבר, ואינה ראיית דיינים. אבל הוסיף הרשב"ם דכל זה רק לענין ראיית הדיינים עצמם, אבל אם קיבלו ב"ד עדות העדים בלילה, שפיר יכולים לדון ע"ז ביום שלאחריו, דסכ"ס עדות גמורה קיבלו, אלא שאינם יכולים לדון עליו, דהא לילה היא. וכ' הרמב"ן ע"ז דלא מסתבר, דהא א' בר"ה (כה:) למה לי למתני במתני' שם נחקרו העדים, ות' דס"ד דליהוי חקירת העדים כתחלת דין ומקודש מקודש כגמר דין, וליקדשי' בלילה מידי דהוה אדיני ממונות דדנין ביום וגומרין בלילה, קמ"ל. ולמד הרמב"ן מזה דגם הקבלת עדות אינו יכול להיות בלילה. וביאר החי' הר"ן דמבואר בסוגיא זו דקבלת עדות כתחלת דין הוא, ולכן לא נתקבלה בלילה.

(ב) ואין עד נעשה דיין- פ' הרשב"ם, דנראה דגזה"כ הוא, דכתיב ועמדו שני אנשים, בעדים הכתוב מדבר, לפני ד', לפני הדיינים. ואשמעינן קרא דצריכין העדים להעיד בפני הדיינים, אבל העדים עצמם אינם יכולים להיות דיינים. ותוס' כ' דהטעם הוא משום דהוי עדות שאי אתה יכולה להזימה, דכיון שהן עצמן עדים ודיינים, לא יקבלו הזמה על עצמן. וכ' דכיון דזהו הטעם, א"נ אם הטעם הוא משום טעם של הרשב"ם, ממילא הפסול שייך רק בעד המעיד ממש, אבל מה שהי' כוונתו להעיד מעיקרא, אי"ז עושה אותו ל"עד" בנוגע עד נעשה דיין (ודלא כמש"כ הרשב"ם לעיל). וכ' הקובץ שעורים (ש"ל) דיש לומר דלדעת הרשב"ם דאין הפסול מצד ה"ועמדו", אלא שהוא פסול בפני עצמו, י"ל

להאם, הרי הוא יורש את אחיו, ולא אם אחיו. והוכיח מזה דהביאור בדין משמוש אינו דהמת (השני) זוכה בקבר, ואז השלישי יורש ממנו, אלא משום דין משמוש אמרי' דהשלישי יורש ישר מהראשון, ולכן הבן אינו יורש את אמו כדי להנחיל לאחיו מן האב, שהרי אין אחין מן האב קרוב להאם, ולכן בכה"ג אף לא אמרי' משמוש. ועפ"ז פי' הא דאמרי' דיכול להנחיל לאח בין האחין, אע"פ שהאחין יורשין מאחיהם דרך משמוש.

(ו) **להנחיל לאחין מן האב- כ' הרש"ש דה"ה** דנראה פשוט דגם אינו מנחיל לאביו, וכן דייק מלשון **הרשב"ם**, ומה דלא נקטה הגמ' כן הוא משום דבפורענותא לא מיירי.

(ז) **אף מטה האם אשה יורשת את בנה- ע' בשיעורי ר' שמואל (כ"ט)** שהביא מהאור **שמח** בהל' נחלות דלענין הא דאם יורשת בנה, אין בזה דין משמוש, וכמו דאמרי' לעיל דאין הבן יורש אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב, ה"ה לענין הא דהאם יורשת בנה.

בקנין סודר שלא יחזור בהן, לכך נתנו לו שעה להתבוננות, אבל בכל שאר קנינים, הגבחה ומשיכה ומסירה כסף שטר וחזקה, אין בהם חזרה אחר כדי דבור". ולשון **הסמ"ע** (חו"מ קכ"ו, ד') בשם הטור הוא, דשאני קנין סודר "שאין הקנין נעשה בגוף הדבר, אבל בשאר קנינים... הואיל ונעשה גוף הקנין באותו דבר עצמו, אין אחד מהן יכול לחזור בו".

(ד) **קנין עד אימתי חוזר- הבאנו דדעת הרמב"ן** הוא (וכן הוא דעת **הרא"ש** ורוב ראשונים, וכן פסק **השו"ע** [חו"מ קצ"ה, ו']) דדין זה הוא דוקא בקנין סודר, אבל בשאר קנינים אין לו כ"כ זמן. ופסק **השו"ע** (שם, ז') דבשאר קנינים יש לו רק עד לאחר כדי דיבור. אולם ע' בר' יונה דכ' דיש מקום לדון בקנין משיכה במטלטלין, ובקנין חזקה בקרקע, דאולי אף תוך כדי דיבור אינו יכול לחזור בהם, אולם **השו"ע** אינו מחלק כן.

(ה) **אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב- כ' הרשב"ם** דסברא הוא, דכיון דכבר מת הבן, פקע לו כוחו בירושת אמו. וק', הא זהו כל דין משמוש, ולא אמרי' דפקע כח היורש כיון שמת, אלא שיורש קרובו בקבר כדי להנחיל לאחרים, ומ"ש בן שאינו נוחל מאמו להנחיל לאחין מן האב. וע' **בשיעורי ר' שמואל** ביבמות (אות תמב), דביאר דגדר דין דהבן יורש את אמו אינו מדין ירושה רגילה, דהא לגבי נחלה משפחת האב קרוי' משפחה, ומשפחת האם אינו קרוי' משפחה, אלא דין מיוחד הוא. ולכן, י"ל דאין שייך דין משמוש בירושה זו, ולכן י"ל דכיון דפקע כח הבן, ממילא אינו יכול להנחיל לאחין מן האב. **והקריית ספר** (סוף פ"א מהל' נחלות) כ' דמה דאין הבן יורש אמו להנחיל לאחיו מן האב, היינו משום דכתיב ולא תסוב נחלה ממטה למטה, ובסבת הבן הכתוב מדבר, וכל זמן שהבן חי, אי"ז נחשב הסבת נחלה, דהא הבן יורש את אמו. אבל אם הבן כבר מת, זה יהי' נחשב הסבת הנחלה. וע"ע **ביד רמה** שכ' דהא דאין הבן יורש את אמו בקבר כדי להנחיל לאחיו מן האב, היינו משום דהאח אינו קרוב לאמו. והק' **הקובץ שיעורים** (של"ג), מה בכך דאין האח קרוב